

Economische kosten van de tweede intifada

Op 29 september 2000 brak in Israël en zijn nederzettingen, de Westelijke Jordaanoever en de Gazastrook de tweede intifada uit. Behalve veel persoonlijk leed heeft deze grote schade berokkend aan de economie van de Palestijnse delen. Twee studies van het IMF geven een schatting van deze schade, de uitkomst komt overeen met het bedrag dat de Palestijnse Autoriteit recentelijk vroeg op de donorconferentie te Parijs.

De afgelopen twintig jaar kende de Palestijnse economie zeer turbulente periodes. In 1987 brak de eerste intifada (Arabisch voor opstand) uit als protest tegen de militaire bezetting door Israël. In datzelfde jaar splitste de islamitische verzetsbeweging Hamas zich af van de Moslimbroederschap. Hamas wordt door Israël en de Westerse landen tot op de dag van vandaag als een terroristische organisatie beschouwd en is daarom geen gesprekspartner in het vredesproces. De eerste intifada eindigde in 1993 met de vredesovereenkomst van Oslo. Israël en de Palestijnse Bevrijdingsorganisatie (PLO) erkenden elkaar wederzijds en stelden een vijfjarenplan op om de overblijvende geschilpunten op te lossen. De PLO bestond toen uit vier verzetsbewegingen waarvan Fatah (Bevrijdingsbeweging van Palestina) veruit de belangrijkste was. Hamas maakte er geen deel van uit. Tot 2003 werd Fatah beschouwd als een terroristische organisatie, daarna als de gesprekspartner in het vredesproces. De belangrijkste gebeurtenissen met belangrijke economische gevolgen vanaf 1995 waren: de moord op de Israëlische premier Yitzhak Rabin in november 1995; het uitbreken van de tweede intifada in september 2000; de Routekaart naar Vrede van het Kwartet: Verenigde Staten, Verenigde Naties, Europese Unie en Rusland in april 2003; de verkiezingsoverwinning van Hamas in januari 2006; de staatsgreep van Hamas in juni 2007 waardoor Hamas thans de macht heeft in de Gazastrook en Fatah op de Westelijke Jordaanoever.

Geraadpleegde bronnen

In 2003 publiceerde het Internationale Monetaire Fonds (IMF, 2003) het rapport *West Bank and Gaza: Economic Performance and Reform under Conflict Condition* waarin werd ingegaan op de gevolgen van de tweede intifada. Meer recentelijk publiceerden het IMF en de Wereldbank (WB) gezamenlijk (IMF en WB, 2007) het rapport: *West Bank and Gaza: Economic Developments in 2006 – A First Assessment*, waarin wordt ingegaan op de econo-

mische gevolgen van de verkiezingsoverwinning van Hamas. Dit document diende als voorbereiding op de eerste donorconferentie in tien jaar die op 19 december 2007 in Parijs werd gehouden. De Palestijnse Autoriteit vroeg ruim 5,5 miljard dollar voor haar Hervormings- en Ontwikkelingsplan 2008–2010. Donoren hebben een bedrag van zeven miljard dollar toegezegd.

Groei en conflict

Door naar de ontwikkeling van het reële bruto binnenlands product (bbp) en van het reële bruto nationale inkomen (bni) ten tijde van de tweede intifada te kijken, kan afgeleid worden hoe groot de invloed van de tweede intifada is geweest. In Tabel 1 worden de groeivoeten gegeven van het reële bbp en van het reële bni over de periode 1995–2006, evenals de groeivoet van het reële bruto beschikbare nationale inkomen (bbni) over de periode 1999–2006 (gegevens over 1995–1998 zijn niet beschikbaar). De groeivoeten die in het eerste gedeelte (1994–2000) van Tabel 1 staan vermeld, zijn ontleend aan Tabel 2.1 van IMF (2003) en die in het tweede deel (1999–2006) aan Tabel 2 van IMF en WB (2007). De indexcijfers zijn uit deze gegevens berekend. Als basisjaar is 1999 gekozen omdat dit het laatste volledige jaar is voor de tweede intifada.

Op grond van de groeivoeten van het reële bbp en het reële bni zijn vier periodes te onderscheiden: Ten eerste, de jaren van de pre-intifada (1994–1999) waarin zowel het reële bbp als het reële bni, met uitzondering van 1996, fors steeg: het reële bnp steeg gemiddeld met 8,2 procent en het reële bni met 9,2 procent. In november 1995 werd de Israëlische premier Rabin vermoord, wat leidde tot politieke onrust. Daardoor werd in 1996 de grens tussen Israël en de Palestijnse gebieden regelmatig afgesloten waardoor veel Palestijnse arbeiders niet in Israël en zijn nederzettingen konden gaan werken. Omdat inkomen uit arbeid in Israël en zijn nederzettingen een zeer belangrijke bron van inkomsten is (in 1999 bedroeg het twintig procent van het bbp, IMF, 2003) zie Tabel 2) liepen de groeipercentages in 1996 drastisch terug.

Ten tweede, de tweede intifada: 2000–2002, waarin het reële bbp en het reële bni fors daalden (het bnp met gemiddeld 10,2 procent en het bni met gemiddeld 12,2 procent). Deze daling werd veroorzaakt door de economische boycot door Israël. De boycot hield in dat er beperkingen werden opgelegd aan de bewegingsvrijheid van Palestijnen en hun goederen, het aantal verleende werkvergunningen

in Israël en zijn nederzettingen drastisch werden verminderd en de invoerrechten en de btw die Israël namens de Palestijnse Autoriteit int (alle in- en uitvoer van de Palestijnse gebieden geschiedt via Israël) door Israël in beslag werden genomen.

Ten derde, de periode van de Routekaart naar Vrede: 2003–2005, waarin er sprake is van een gematigde groei: het reële bbp en bni stegen beide gemiddeld met 5,9 procent.

Ten vierde, de periode na de verkiezingsoverwinning van Hamas in 2006. De Palestijnse gebieden werden geconfronteerd met binnen- en buitenlandse spanningen. De internationale gemeenschap reageerde met een diplomatiek en financieel isolement. De economische schade, gemeten met de procentuele daling in het reële bbp en bni, is aanzienlijk.

De conclusie is dat, gemeten op basis van economische gevolgen, de tweede intifada van 29 september 2000 tot ultimo 2002 heeft geduurd, een periode van zevenentwintig maanden.

Intifada en krimp

Uit de indexcijfers die in Tabel 1 zijn gegeven, volgt dat over de periode 2000–2002 het reële bbp met 27,5 procent is gedaald en het reële bni met bijna een derde. Het reële bbni ten slotte, is met 11,3 procent gedaald. Uit gegevens ontleend aan IMF en WB (2007) is Tabel 2 afgeleid waarin het reële bbp, bni en bbni zijn gedesaggregeerd in hun bestanddelen.

De consumptieve bestedingen van huishoudens zijn met 18,5 procent gedaald, terwijl de consumptie van de Palestijnse Autoriteit (die grotendeels bestaat uit ambtenarensalarissen) met negen procent is gedaald. De bruto investeringen van bedrijven zijn met meer dan zestig procent gedaald en die van de Palestijnse Autoriteit met ongeveer dertig procent. De uitvoer is bijna gehalveerd, terwijl de importen met ongeveer dertig procent daalden. Het tekort op de handelsbalans is in reële termen van 2.928 naar 2.135 miljoen dollar gedaald. Het saldo van de uit het buitenland ontvangen primaire inkomens (uit Israël en zijn nederzettingen) is iets meer dan gehalveerd.

Het bruto beschikbaar nationaal inkomen is met 11,3 procent gedaald. Dit komt omdat de buitenlandse hulp en de financiële steun van familie woonachtig in het buitenland bijna verviervoudigd is. Gedurende de intifadajaren heeft de stijging van deze inkomensoverdrachten ervoor gezorgd dat het reële beschikbare nationale inkomen aanzienlijk minder is gedaald dan het reële binnenlandse product en het reële nationale inkomen. Het is mede aan deze steun te danken dat de Palestijnse economie niet helemaal is ingestort.

Nominale kosten van zevenentwintig maanden intifada

Omdat het effect van het beleid van Israël om uit veiligheidsoverwegingen zo min mogelijk Palestijnse arbeiders toe te laten is verwerkt in het bruto nationale inkomen, wordt hier de schatting van de

Tabel 1

Groeivoet en indexcijfer van het reële bbp, bni en bbni.

Jaar	Groeivoet reëel bbp	Groeivoet reëel bni	Groeivoet reëel bbni	Indexcijfer reëel bbp	Indexcijfer reëel bni	Indexcijfer Reëel bbni
1994				67,3	64,5	
1995	6,1	8,5		71,4	70,0	
1996	2,5	0,8		73,2	70,6	
1997	12,2	12,4		82,1	79,3	
1998	11,8	16,3		91,8	92,3	92,8
1999	8,9	8,4	7,8	100	100	100
2000	-5,4	-6,8	-3,5	94,6	93,2	96,5
2001	-15,4	-20,1	-4,4	80,0	74,5	92,3
2002	-9,4	-9,1	-3,8	72,5	67,7	88,7
2003	5,5	6,6	-0,4	76,7	72,2	88,4
2004	6,0	4,3	4,4	81,3	75,3	92,3
2005	6,0	6,8	5,2	86,2	80,4	97,1
2006	-8,0	-7,7	0,0	79,3	74,3	97,1

Bron: IMF(2003), IMF en WB (2007)

Tabel 2

Nationale rekeningen 1999 en 2002 (prijzen 1999, miljoenen dollars).

	1999	2002	Index 1999=100
Consumptieve bestedingen huishoudens	4.510	3.675	81,5
Consumptieve bestedingen Palestijnse Autoriteit	1.049	956	91,1
Bruto investeringen bedrijven	1.415	533	37,7
Bruto investeringen Palestijnse Autoriteit	320	222	69,6
Veranderingen in voorraden	151	23	15,1
Uitvoer van goederen en diensten	896	467	52,1
Invoer van goederen en diensten (-)	3.824	2.602	68,1
Bruto binnenlands product	4.517	3.275	72,5
Saldo uit het buitenland			
ontvangen primaire inkomens	937	417	44,5
Bruto nationaal inkomen	5.454	3.692	67,7
Saldo uit het buitenland			
ontvangen inkomensoverdrachten	399	1.503	376,7
Bruto beschikbaar nationaal inkomen	5.853	5.194	88,7

Bron: IMF en WB (2007)

economische kosten van de intifada gemaakt in termen van het nominale bni. De gegevens over de jaren 1999 tot en met 2002, vermeld in de tweede kolom van Tabel 3, zijn ontleend aan IMF en WB (2007). Om een schatting te maken van de kosten, moeten we een schatting maken van het nominale bni indien er geen intifada zou zijn geweest. Daartoe wordt het gematigde groeiscenario dat het IMF en de Wereldbank hanteren voor de ontwikkeling van het bbp

Tabel 3

Geschatte kosten tweede intifada (miljoenen dollars).

	Nominaal bni	Nominaal bni groeiscenario	Kosten
1999	5.454	5.454	
2000	5.274	5.786	512
2001	4.193	6.139	1.946
2002	3.546	6.512	2.966
Totaal			5.424

Bron: IMF en WB (2007)

Tabel 4

Geschatte kosten tweede intifada (dollar per hoofd).

	Nominaal bbni (x 1.000)	Nominaal bbni per hoofd	Nominaal bbni groei- scenario (x 1.000)	Nominaal bbni per hoofd groei- scenario	Kosten per hoofd
1999	5.853	1.938	5.853	1.938	
2000	5.860	1.861	6.209	1.972	111
2001	5.557	1.697	6.588	2.012	315
2002	4.985	1.469	6.989	2.059	590

Bron: IMF en WB (2007)

(drie procent reële groei en drie procent prijsstijging) van toepassing verklaard op het bni (IMF en WB, 2007). In de derde kolom van Tabel 3 is, uitgaande van het bni van 1999 (het laatste volledige jaar voor de tweede intifada) berekend wat het bni volgens het groeiscenario zou zijn geweest. Het verschil van de cijfers in de derde en de tweede kolom is in de vierde kolom gegeven als zijnde de geschatte kosten van de intifada per jaar.

De geschatte kosten van zevenentwintig maanden intifada bedragen 5.424 miljoen dollar, een bedrag dat vrijwel gelijk is aan het bedrag dat de Palestijnse Autoriteit op de donorconferentie in Parijs vroeg voor de financiering van haar Hervormings- en Ontwikkelingsplan 2008–2010. De geschatte kosten zijn ook vrijwel gelijk aan het bni van 1999. Het is dus alsof over een periode van zevenentwintig maanden de Palestijnse ingezetenen een jaar lang niet hebben gewerkt in de Palestijnse gebieden of in Israël en zijn nederzettingen.

Nominale kosten per hoofd van de bevolking

De reële inkomensoverdrachten uit het buitenland zijn gedurende de tweede intifada bijna verviervoudigd, zodat de economische invloed van de tweede intifada op de Palestijnse ingezetenen minder dramatisch is geweest dan op grond van de daling van het nominale bni verwacht zou kunnen worden. Om deze reden wordt de schatting van de economische gevolgen van de intifada in termen van het nominale bruto beschikbare nationale inkomen per hoofd van de bevolking gemaakt. De tweede en derde kolom van Tabel 4 zijn ontleend aan IMF en WB (2007). Het nominale bbni per hoofd is gedurende de intifada met ongeveer een kwart gedaald van 1.938 naar 1.469 dollar. In de vierde kolom is het bbni volgens het groeiscenario berekend. Hierbij wordt verondersteld dat zonder de intifada de inkomensoverdrachten uit het buitenland, net als bnp en bni, reëel met drie procent zouden zijn gestegen bij een prijsstijging van drie procent. In de vijfde kolom staat het nominale bbni per hoofd van de bevolking volgens het groeiscenario vermeld. Volgens dit scenario zou het nominale bbni per hoofd zijn gestegen naar 2.059 dollar, een stijging van 5,6 procent. In de zesde kolom zijn de geschatte kosten per hoofd per jaar berekend door het verschil te nemen van de cijfers in de vijfde en de derde kolom.

De geschatte kosten per hoofd van de bevolking in de eerste drie maanden van de intifada bedroegen 111 dollar, deze stegen tot 315 dollar na vijftien maanden, en tot 590 dollar na zevenentwintig maanden; een bedrag dat gelijk is aan dertig procent van het nominale bbni per hoofd in 1999.

Conclusie

Gemeten op basis van economische gevolgen heeft de intifada zevenentwintig maanden geduurd: van 29 september 2000 tot ultimo 2002. De kosten worden geschat op 5.424 miljoen dollar, een bedrag dat gelijk is aan het nominale bruto nationale inkomen van 1999, het laatste volledige jaar voor de tweede intifada. Het bedrag is tevens gelijk aan het bedrag dat de Palestijnse Autoriteit op de donorconferentie afgelopen december in Parijs heeft gevraagd voor de financiering van haar Hervormings- en Ontwikkelingsplan 2008–2010. De kosten in termen van het nominale bruto beschikbare nationale inkomen per hoofd van de bevolking, ten slotte, bedragen naar schatting dertig procent van het bedrag in 1999.

